

Lietuvybės sergėtojas

GIEDRIUS KUPREVIČIUS

1928 metais Senelis, Mikalojus Kuprevičius, iš Žagarės atsako į sūnaus Viktoro laišką, aiškindamas, kad jo sumanymas sudaryti muziejuje tautodailės keramikos pavyzdžių rinkinį esąs gana keblus – tokių dirbinių bent jau pačioje Žagarėje ar jos apylinkėse nesą, keramikos meistrų taip pat beveik nebelikę, tad puodynių, molinių švilpukų ar arkliukų ne ką daugiau ir tesukurią. Be to, ir tie patys puodai ar žaisliukai vaikams, kaip rašo Senelis, gana prastai perkami. Vis dėlto žada, jei tik bus kas vertingesnio, atvežti sūnui į Kauną. Mat tasai tuo metu dirbo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio galerijos Etnografijos skyriuje ir, važinėdamas su kolegomis po visą Lietuvą, rinko tautodailę. Viktoro Kuprevičiaus tėvas buvo nuoširdus lietuvininkas ir labai domėjosi viskuo, kas lietuviška, tradiciška ir verta išsaugojimo. Taip, matyt, susikauptė ir garsi tautosakos kolekcija, kurioje rasime daugybę lietuviškų posakių, patarlių, trumpųjų pasakojimų. Tėvas pasakojo, kad tie rinkiniai buvo priglausti Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje. Smagu, kad dabar šie mįslių ir trumpųjų posakių rinkiniai saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos institute.

Kuklūs ir išsibarstę Mikalojaus Kuprevičiaus gyvenimo ir veiklos faktai iki šiol laukia rimtesnių tyrimų, kurie man, muzikui, yra pernelyg didelė našta jau vien dėl to, kad tyrėjo darbas reikalauja specialaus išmanymo ir daugybės laiko, kurį, deja, turiu skirti savo tiesioginei profesijai. Tačiau kai kas žinoma ir man¹, kai ką atrado muziejininkai kituose miestuose, atsiuntė, paaiškino arba papildė. Vienas tokių – nuoširdus Senelio palikimo puoselėtojas, kaunietis kraštotyrininkas Saulius Žaldokas, suradęs archyvuose ir atsiuntęs Senelio krikšto metrikos kopiją ir *Medicinos* žurnale išspausdintą išsamų gydytojo Jono Staugaičio straipsnį, skirtą Mikalojaus Kuprevičiaus atminimui. Manychiau, kad šia proga tą straipsnį vertėtų prisiminti.

.....
 1 Senelis buvo neblogas pasakotojas – išliko keli jo parašyti kelionių vaizdeliai. Juos paskelbiau savo knygoje *Koncertas*, kuri skaitytojus pasiekė šių metų pradžioje. Tėvams skirtuose skyriuose apie Senelį rašau kiek plačiau, žinoma, kiek leido mano žinios ir turimi negausūs dokumentai.

D-ras J. Staugaitis.

A. a. d-rą Mikalojų Kuprevičių atsiminus

Šių 1932 metų rugpjūčio mėn. 11 d. Žagarėje mirė d-ras Mikalojus Kuprevičia, sulaukęs 68 metų amžiaus. Ties šito žymaus gydytojo visuomenininko, varpininko biografija, veikimu ir jo asmens apibūdinimu tenka kiek ilgiau apsisitoti.

A. a. d-ras Mikalojus Kuprevičia gimė 1864 m. sausio mėn. 27 d. Lenčių k., Krakių v., dabar Kėdainių apskr. vidutinio ūkininko šeimoje. Iki 9 metų amžiaus augo kaime po šiaudiniu stogu, kaip kad žymi dauguma kitų lietuvių inteligentų.

Pradžios mokslus išėjęs Krakių pradžios mokykloje, M. Kuprevičia tėvų buvo atiduotas į Šiaulių gimnaziją. Tėvai pageidavo, kad jų mylimas sūnelis taptų kunigu, kaip kad labai dažnai atsitikdavo Lietuvoje tais laikais. Kadangi M. Kuprevičia, išėjęs penkias Šiaulių gimnazijos klases, nepanorėjo stoti į dvasininkų seminariją, tai tėvai, turėdami didoką šeimą, atsisakė jam duoti lėšų gimnazijos mokslams toliau eiti. Pradedant nuo VI-os klasės jis pats turėjo užsidirbti lėšų pragyvenimui ir todėl nekartą jam teko pamatyti vargo besimokant toliau gimnazijoje ir vėliau studijuojant aukštuosius mokslus.

Baigęs Šiaulių gimnaziją 1884 m., jaunuolis M. Kuprevičia tų pačių metų rudenį įstojo į Petrogrado universiteto gamtos fakultetą. Jau tuomet jisai buvo nusistatęs, baigęs aukštuosius mokslus, apsigyventi savo gimtajame krašte, tarp lietuvių, kad galėtų dirbuotis jų labai Bet, kadangi katalikai gamtininkai dėl aršiai varomo rusinimo negalėdavo gauti Lietuvoje jokios tarnybos ir tik laisvųjų profesijų atstovams, būtent lietuviams gydytojams bei advokatams, nebuvo užkirstas kelias savo gimtajame krašte pelnytis duonos, tai a. a. M. Kuprevičia trečiais studentavimo metais (1886 m.) persikėlė į Kazanės universiteto medicinos fakultetą. Kilusiose čia 1888 m. studentų riaušėse aktingai dalyvavo ir vėlionis M. Kuprevičia, dėl ko buvo pašalintas iš universiteto, bet netrukus buvo priimtas atgal į universitetą, ir toliau jau niekieno nekliudomas tęsė pradėtuosius aukštuosius medicinos mokslus.

Baigęs 1891 m. medicinos fakultetą ir įsigijęs gydytojo diplomą, jaunas gyd. M. Kuprevičia vyksta kovoti su siautusia tais metais Kazanės gub. dėmėtosiomis šiltinės epidemija. Bekovodamas su šita liga pats ją apsikrečia ir sunkiai suserga, bet jaunas ir stiprus organizmas ligą nugali.

1893 m. a. a. d-ras M. Kuprevičia, jau šiek-tiek užsigrūdinęs, grįžo į Lietuvą ir apsigyveno arti savo gimtosios vietos, Grinkiškyje, dabar Kėdainių apskr. Čia begyvendamas vėlionis, be tiesioginio savo profesijos darbo, ėmėsi plėsti užleistus tautiškus dirvonus, platindamas tarp kaimiečių Tilžėje spausdintus lietuviškus raštus ir ugdydamas liaudies tautišką susipratimą. Čia jisai suėjo į artimesnius ir glaudesnius santykius su žinomu agronomu M. Katkum, gyvenusiu Ažytėnų k., už 10 klm. nuo Grinkiškio. Per M. Katkų susipažino su tais laikais labai veikliu knygnešiu Bieľniu-Bieľiakū,

kuris pergabendavo jam iš Prūsų lietuviškųjų knygų bei laikraščių, Grinkiškio apylinkėje paskleisti.

Kad lietuviškųjų raštų platinimas Grinkiškio apylinkėje geriau sektųsi, vėlionies iniciatyva buvo įkurta slapta kuopelė „Atžala“ (žiūr. „Varpo“ 1895 m. 3-me num., 56 p., d-ro M. Kuprevičio korespondenciją, pasirašytą slaptavardžiu „Tarainis“). Be to, šitos kuopelės nariai dar turėjo tikslą rinkti lietuviškosios tautosakos medžiagą, kuri buvo siunčiama „literatiškos komisijos“ pirmininkui a. a. J. Jablonskiui. Dalis šitos medžiagos, būtent 7 ar 8 pasakos, Stepono Žiupsnio, pasivadinusio slaptavardžiu „Sauja“, surinktos, buvo išspausdintos atskira knygele.

1894 m. vasarą vėlionis d-ras M. Kuprevičia dalyvavo slaptame lietuvių inteligentų veikėjų suvažiavime, įvykusiame Mintautoje, a. a. J. Jablonskio bute. Tokie suvažiavimai anais laikais kasmet būdavo šaukiami. Juose būdavo aptariami „Varpo“ ir „Ūkininko“ leidimo reikalai, o taip pat lietuviškųjų raišų [raštų – G. K.] platinimo akcija.

Vėlionis d-ras M. Kuprevičia Grinkiškyje greitu laiku įsigijo nemaža priešų. Aiškus jo lietuviškumas pirma eile nepatiko sulenkėjusiems Lietuvos dvarininkams, ypačiai Grinkiškio dvaro savininkui Montvydui-Bialozorui, kuris apie jauną gydytoją „litvomaną“, nemokantį net ir lenkiškai kalbėti, paleido tarp savo pažįstamų visokių nesąmonių ir net šmeižtų, pav. prilygindamas jį prie felčerių. Susirgus kam nors Grinkiškio dvare, buvo vengiama kreiptis į d-rą M. Kuprevičią, bet buvo kviečiamas lenkiškai kalbąs gydytojas iš Krakių (20 klm. nuo Grinkiškio). Vienas Liaudos apylinkės dvarininkas viešai buvęs pareiškęs, kad jisai labai norėtų matyti, „jak wygląda ta ogromna litewska małpa“ (kaip atrodo ta didelė lietuviškoji beždžionė).

Antras vėlionio d-ro M. Kuprevičio priešas buvo Grinkiškio klebonas, kuris prisisiurbęs lenkiškojo raugo, buvo nusistatęs prieš lietuviškuosius raštus, jų rašytojus ir platintojus ir nekartą per pamokslus iškeikdavęs lietuviškuosius raštus, vadindamas juos bedieviškais, masoniškais, o tųjų raštų rašytojus bei platintojus laikydamas kenksmingais žmonėmis, kone nusižengėliais.

Apie a. a. d-ro M. Kuprevičio „pavojingą Rusijos valstybei“ veikimą suuodė ir rusų policija bei žandarmai: d-ro M. Kuprevičio s ir jojo įkurtos „Atžalos“ veikimas pradėta sekti; „litovskaja propaganda“ net buvo ruošiamasi su šaknimis išrauti, sunaikinti, iškraustant vėlionį d-rą M. Kuprevičią iš Grinkiškio ir išsiunčiant jį į tolimus Rusijos kraštus, kaip kad jau buvo padaryta su gyd. P. Matulaičiu, gyd. A. Sketeriu, gyd. Janušiu ir kt. Patyręs tatai a. a. d-ras M. Kuprevičia, draugų patariamais, 1896 metais apleido Grinkiškį ir kuriam laikui išvyko į rytų Rusiją. Apsigyvenęs Simbirsko gub., Kurmyžo apskr., tarp čuvašų, vėlionis d-ras M. Kuprevičia čia arčiau susipažino su jų liaudies mokytojais ir dvasininkais ir pradėjo juose žadinti tautišką susipratimą, patardamas rinkti tautosakos medžiagą ir kurti čuvašų inteligentų šeimas.

1904 metais prasidėjus rusų–japonų karui, d-ras M. Kuprevičia buvo mobilizuotas ir išsiųstas į Samaros karo ligoninę, kurioje ištarnavo visą šito karo laiką.

Pasibaigus šitam karui, 1906 m. pradžioj atleistas iš kariuomenės, a. a. d-ras M. Kuprevičia grįžta į Lietuvą ir apsigyvena savo gimtajame krašte, Krakėse, kad galėtų čia dirbuotis savo tautiečių labui, juos šviesdamas ir kultūrindamas, sąmonindamas jų tautišką susipratimą.

Tuo metu Rusijoje reakcija jau buvo šiek-tiek sušvelnėjusi; lietuviams jau buvo leista spausdintis knygos bei laikraščiai lotyniškais raidėmis. A. a. d-ras M. Kuprevičia buvo bemanąs, kad jau dabar, nekludomas ir nevaržomas, galės atvirai šviesti savo tautiečius ir ugdyti juose tautišką susipratimą. Tam tikslui jisai įkūrė Krakėse Vilniškės švietimo draugijos „Aušros“ skyrių su lietuvišku knygynėliu. Be to, sumanęs atgaivinti liaudies dainą, ėmėsi organizuoti jaunimo chorus. Bet, deja, d-ro M. Kuprevičio skaudžiai apsirikta! Jau 1½ ar 2 metams praslinkus, valdžios įsakymu „Aušros“ draugija su visais savo skyriais, kaip „pavojinga Rusijos valstybei“ organizacija, kliudanti lietuvius rusinti, uždaryta. Susilikvidavus „Aušros“ draugijai ir jos skyriams, knygos buvo išdalintos kaimo jaunimui.

Ir čia, Krakėse, santykiai tarp d-ro M. Kuprevičio ir Krakių klebono susidarė nekokie. Iš karto klebonas rezervuotai žiūrėjo į vėlionies d-ro M. Kuprevičio veikimą, bent nebuvo jam priešingas. Bet ilgainiui, pamatęs pas vieną vaikina apsakėlę „Ašis“; pašėpiančią aplenkėjusius kunigus, aiškiai nusistatė prieš „Aušros“ Krakių skyrių, prieš šito skyriaus knygynėlį ir prieš patį d-rą M. Kuprevičią, kaipo svarbiausią viso to veikimo akstiną.

1909 metais a. a. d-ras M. Kuprevičia, pakviestas Biržų valsčiaus ligoninės vedėjų pareigų eiti, persikraustė į Biržus. Šita ligoninė tais laikais buvo vienintelė vieša lietuviška įstaiga. Be šito tiesioginio savo darbo, a. a. d-ras M. Kuprevičia buvo Biržų keturklasės mokyklos gydytoju, kurias pareigas ėjo nemokamai per ištikus ketverius metus, kad tik turėtų progos arčiau prieiti prie lietuvių mokinių ir ugdyti juose tautišką susipratimą.

Apsigyvenęs Biržuose, a. a. d-ras M. Kuprevičia tiesiog pasinėrė visuomeniniame darbe. Iš karto ėmė aktingai dirbuotis Biržų „Ūkio ratelyje“, skaitydamas populerias paskaitas iš gamtos ir medicinos mokslo sričių. Padėjo įsteigti Biržuose lietuvišką spaustuvę.

Liaudies dainai gaivinti lietuvių būrelis, su vėlioniu d-ru M. Kuprevičia ir jo žmona pryšakyje, įkūrė Biržuose muzikos, dramos ir dainos draugiją „Lyra“; kuri suruošė visą eilę vakarų, vaidinimų ir koncertų, ne vien tik Biržuose, bet ir aplinkiniuose miesteliuose. 1912 metų vasarą „Lyros“ chorui vadovauti buvo pakvietas St. Šimkus, buvęs tuomet konservatorijos studentu, kuris suruošė Biržuose du ilgiau atmintinu liaudies dainų koncertu.

A. a. M. Kuprevičio iniciatyva, Biržuose buvo įkurtas Vilniaus „Lietuvių Mokslo Draugijos“ skyrius.

D-ras J. Mikėlėnas, minėdamas „Biržų Žiniuose“ a. a. d-rą M. Kuprevičią, jojo darbuotę Biržuose apibūdina šiais žodžiais:

„Neilgai daktaras gyveno Biržuose, bet kaip labai gražiai susikristalizavusi senos formacijos lietuviška labai inteligentiška, visapusiškai išlavinta asmenybė ir per trumpą laiką labai daug nuveikė. Lyg tvirta uola nukrito iš dangaus ir parėmė lietuvybės statomą rūmą anais žiauriais rusų valdymo laikais. D-ras K u p r e v i č i a tai veikėjas, kokių mūsų seni Biržai nedaug tėra matę“:

P-lė N. K a r o s a i t ė „Biržų Žiniuose“ Kuprevičių šeimos reikšmę Biržams apibūdina šiaip:

„Kuprevičių namai buvo maloniausia vieta susirinkti, ar tai vasarą jaunimui padoriai pasilinksminti, ar rudens vakarais inteligentams pasitarti kultūriniais tėvynės reikalais“.

1914 metų pradžioje a. a. d-ras M. K u p r e v i č i a persikelė į Žagarę. Praėjus keliems mėnesiams po apsigyvenimo Žagarėje, ištiko didysis pasaulinis karas, ir vėlionis buvo mobilizuotas. Didžiojo karo metu a. a. d-rui M. K u p r e v i č i a i teko tarnauti vyr. ordinatorium 92 karo lauko ligoninėje, kuri buvo iš pradžių Kaune, vėliau Dvinske, Liucine ir pagaliau buvo perkeltas į Smolenską.

Didžiajam pasauliniam karui pasibaigus, 1918 metais a. a. d-ras M. K u p r e v i č i a grįžo į Žagarę. Čia apsigyvenęs vėlionis taip pat uoliai ir atsidavęs, kaip kad ir Biržuose, ėmėsi dirbti įvairių visuomeninį darbą. 1921 metais jisai buvo išrinktas Žagarės miesto tarybos pirmininku, kurias pareigas ėjo ištisus 10 metų, kasmet perrenkamas. Nuo 1923 m. vėlionis ėjo Žagarės beturčių ambulatorijos vedėjo pareigas. 1926–1927 metais jisai skaitė populerias paskaitas iš anatomijos bei fiziologijos ir higienos mokslų sričių suaugusiųjų vakariniuose kursuose, neimdamas už tai jokio atlyginimo.

Kartu su d-ru J. Š l i u p u Žagarėje buvo įkūręs „Laisvamanių etinės kultūros draugiją“; vėlionies pastangomis, šitoji draugija buvo gavusi pusės ha sklypelį laisvamanių kapi-nėms steigti, bet dėl lėšų stokos ir kitų kliūčių šitasai sumanymas taip ir liko neįvykdytas.

Krikščionių–demokratų valdymo laikais (1924 ar 1925 m.) a. a. d-ras M. K u p r e v i č i a be pagrindo buvo įtartas bolševizmu, ir jojo bute buvo padaryta krata; kad ir nieko įtartina nerasta, tačiau kurį laiką jisai buvo laikomas policijos priežiūroje.

A. a. d-ras M. K u p r e v i č i a, pasirinkęs gydytojo profesiją, įgalinančią apsigyventi savo tėvynėje, Lietuvoje, tam, kad čia jisai galėtų šviesti Lietuvos liaudį ir ugdyti joje tautišką susipratimą, šitam užsibrėžtam tikslui buvo ištikimas visą savo gyvenimą. Visur, kur tik jam teko gyventi, jisai buvo ne vien tiktai gydytojas, bet ir visuomenininkas, didelis tautinio judėjimo veikėjas. Vėlionis ne tiktai patsai nenuilsdamas dirbo visuomeninį darbą, bet jisai mokėjo pritraukti prie to darbo ir kitus, juos paraginti, paskatinti dirbti tėvynei naudingą darbą.

A. a. d-ras M. K u p r e v i č i a mylėjo Lietuvą, jos gamtą, jos gyventojus, gimtąją lietuviškąją kalbą. „Gražu ir gera tik pas mus Lietuvoje“ – rašo jisai 1913 m. III. 11 d. studentui J. M i k e l ė n u i, tuomet studijuojančiam medicinos mokslus tolimame Sibire, Tomsko universitete. Kada Sibire šalta, pūgos, tvoros nuo šalčio braška, „pas mus jau nuo pradžios kovo pavasaris: atskrido žąsų, varnėnai, pempės, gieda vieversiai, upės

senai ledus išnešė, laukai džiūsta, tik dar keliai subiūrę,“ – toliau jisai rašo. Mėnesiui praslinkus, jisai štai kaip gražiai ir vaizdžiai apibūdina Lietuvos pavasarį antrame laiške, rašytame tam pačiam stud. J. Mikėlėnui: „Pas mus Biržuose pavasaris, užėjo šiltos dienos, žolė žaliuoja, medžiai sprogsa ir pradeda žaliuoti, paukščiai čirška“.

A. a. d-ras M. Kuprevičia uoliai rinko lietuviškąją tautosaką (pasakas, dainas, mįsles, patarles), užsirašinėdavo ypatingus retai sutinkamus žodžius, dėmėjosi senovės dainomis.

Pasak d-ro J. Mikėlėno, vėlionis d-ras M. Kuprevičia, priiminėdamas savo pacientus neretai klausdavęs ne tik, kas skauda, bet taip pat ir ką jis skaitęs, ar turįs Biržų kalendorių, kuriuos laikraščius išsirašęs. Išgirdęs pacientą pavartojus rusišką žodį, už tai jį subardavęs.

A. a. d-ras M. Kuprevičia buvo aukšto ūgio, protingas, taktingas, kuklus, bet griežto ir atkaklaus būdo žmogus; jei būdavo reikalo, tai droždavo tiesiai visiems į akis, nepaisydamas, ar kam patiks ar nepatiks. Kompromisų jisai nepripažindavo. Dėl to tam tikrose visuomenės dalyse jisai buvo įsigijęs nemaža priešų.

Būdamas uoliu vegetarizmo šalininku ir pasekėju jisai išvertė į lietuviškąją kalbą ir 1914 metais savo lėšomis išspausdino Tolstojaus knygėlę „Pirmoji pakopa“, kurioje kaip tik propaganduojamas vegetarizmas.

A. a. d-ras M. Kuprevičia savo politiniais įsitikinimais iš pradžių buvo demokratas, „varpininkas“; vėliau jisai virto socialdemokratu ir ilgus metus priklausė prie Liet. Soc.-dem. partijos. Apie vėlionies laisvamaniškumą jau buvo kalbėta anksčiau.

A. a. d-ras M. Kuprevičia du kartu buvo vedęs. Pirmą kartą 1895 metais jisai vedė p-lę Viktoriją Švabaitę, iš Kėdainių. Kad ir jinai buvo išauklėta lenkiškoje dvasioje, tačiau greitai išmoko kalbėti lietuviškai ir persiėmė lietuviškumu ir vyro idealais. Didžiojo karo metu p. Vikt. Kuprevičienė kaip tremtinė su vaikais buvo apsigyvenusi Smolenske. Čia 1917 metais jinai susirgo karbunkulu ir mirė. Josios yra likę 3 sūnūs (Jurgis, 35 m., Kauno m. valdybos komandiruotas į Vieną botanikos srityje lavintis; Lidas, 33 m., muzikas; Viktoras, 31 m., Čiurlionies galerijos sekretorius) ir viena duktė (Alė, 32 m., ištekėjusi už artil. pulk. Škleriaus, Kėdainiuose).

Antrą kartą a. a. d-ras M. Kuprevičia vedė 1919 ar 1920 m. p. J. Vaišnoraitę, kuri jam pagimdė sūnų Joną, dabar 10 metų amžiaus, besimokantį Žagarės viduriniojo mokykloje.

Lietuvos vyriausybė, įvertindama a. a. d-ro M. Kuprevičio su nuveiktą lietuvybei naudingą darbą, 1931 m. buvo paskyrusi jam pensiją iš valstybės išdo 150 litų mėn.

A. a. M. Kuprevičio mirties priežastim buvo angiosarcoma, pradėjusi augti kietajame gomuryje, arti deš. viršutinio žandikaulio minkštojo gomurio. Į nedidelį naviką vėlionis iš pradžių nekreipė tinkamo dėmesio, ir tik 1932 m. pradžioje, dėl smarkiau pradėjusio augti auglio, Kaune buvo operuotas. Tačiau šitas blogybingas navikas greitai recidyvavo ir ėmė plisti toliau, vėlionis nykte nyko, ir š. m. rupjūčio mėn. 11 d. mirė.

Vėlionies kūnas iš Žagarės buvo nugabentas į Kruopius (už 21 klm.) ir čia laisvamanių kapinėse rugpjūčio 15 d. iškilmingai palaidotas, dalyvaujant gausingai miniai žmonių, susirinkusių į Žolinės atlaidus, grojant orkestrui. Prie kapo pasakė kalbas Žagarės burmistras B a n i u l i s, mokytojas S. T a r v y d a s ir vietos ūkininkas L i e k i s. Ant kapo sudėta apie dešimt vainikų.

Lietuviškos spaudos draudimo laikais a. a. d-ras M. K u p r e v i č i a rašinėdavo straipsnelius ir korespondencijas „Varpe“ ir „Ūkininke“, pasirašydamas įvairiais slaptavardžiais. k. a.: „M. Skiedra“, „M. Sk-ra“, „Tarainis“, „Tarailietis“, „Slapuks“, o kaikada ir be jokio parašo; be to, bendradarbiavo d-ro J. Š l i u p o Amerikoje leidžiamoj „Apšvietoj“; kooperacijos laikraštyje „Sietyne“ (slaptavardžiai „Ažinėlis“ ir „Purinėlis“). Spaudą atgavus, vėlionies korespondencijos ir straipsneliai buvo dedami „Vilniaus Žiniose“, „Aušrinėj“, „Pasiuntinyj“, vėliau „Liet. Žiniose“, „Liet. Ūkininke“, „Socialdemokrate“, „Šiaulių Naujienose“, „Biržų Žiniose“, „Medicinoj“, „Švietimo Darbe“, „Lietuvoj“, „Biržų kalendoriuose“ ir kt.

Ypačiai minėtini šie svarbesnieji vėl. d-ro M. K u p r e v i č i o s darbai.

1. „*Raupsai (lepra) Lietuvoj*“, – „Medicinos“ 1924 m. 10–11 num.
2. „*Senovės gadyneje karšincių tėvų žudymas Lietuvoje*“, – „Švietimo Darbo“ 1927 m. 4 num.
3. *Mįslių rinkinys* (apie 3.235) ir
4. *Patarlių bei priežodžių rinkinys* (apie 8 000). Abudu rinkiniu yra nupirkęs V. D. Universitetas, ir jie dabar yra V. D. Univ-to Tautosakos komisijos žinioje.
5. L. T o l s t o j a u s veikalėlis „*Pirmoji pakopa*“, d-ro M. K u p r e v i č i o s išverstas į lietuvišką kalbą ir jo lėšomis išleistas 1914 m.

Senas „varpininke“ ir didelis visuomenės veikėjas! Tebus Tau lengva Lietuvos žemelė, kurią taip karštai buvai pamilęs.²

Prisimenant Mikalojų Kuprevičių, svarbiausia – jo pilietinė pozicija, nusiteikimas visomis savo galiomis skleisti lietuvių tautą, saugoti istorinę atmintį ir būti pažangiai nusiteikusių humanistų. Ne visa tuometinė visuomenė vertino tokias nuostatas, dažnai negražiai pasišaipydama ir pasityčiodama iš Senelio intencijų. Tačiau šį tvirtą žemaitiško būdo lietuvių palenkti buvo sunku. Susidomėjęs tautosakos rinkimu, laisvamanybe, tolstojininkų idėjomis, *Varpo* aidais ir lietuviškos knygos skleidimu Lietuvoje, jis nuveikė daug svarbių darbų: steigė draugijas, būrelius, leido laikraštį, vertė pažangius raštus, o visų pirma labai atsakingai ir profesionaliai gydė valstiečius, miestelių gyventojus. Pasakojama, kad jis dažnai taikydavęs įtaigos metodą, kai vietoj vaistų – jei matydavęs, kad žmogui jų tikrai nereikia – duodavęs krakmolo ar miltų. Žinoma, už tokius „vaistus“ pinigų neimdavęs. Pasak liudininkų, daktaras

² Perspausdinama iš *Medicina*, 1932, Nr. 11, p. 702–708.

dažnai gydydavęs ir veltui, ypač beturčius, išties neišgalinčius daktaro paslaugas tinkamai įvertinti pinigėliu. Buvęs tikras filantropas, visam laikui užkrėtęs tuo mano Tėvą, o vėliau ir mane. Tačiau jis puikiai gebėjo atskirti vargšą nuo tinginio ir tikras ašaras nuo vaidybos. Savo tris sūnus auklėjo taip, kad jie užaugtų išsilavinusiais, atidžiais aplinkai, tolerantiškais ir sumaniais žmonėmis. Gal kiek mažiau dėmesio skyrė vienintelei dukrai Alinai, kuri tarp trijų brolių jautėsi labai vieniša. Tokia ir liko visą gyvenimą, mirusi tolimoje Kanadoje, palikusi tėvynę Antrojo pasaulinio karo išvakarėse dėl visai suprantamų priežasčių – jos vyras buvo vienas iš Lietuvos kariuomenės vadų, pulkininkas Alfonsas Sklėrius, rusų ištremtas ir žuvęs Sibire karui įpusėjus. Bet tai jau kita istorija... Kiekvienas iš mūsų savo giminėje galime rasti žmonių, vienaip ar kitaip visokiausiais pjūviais ir kryptimis audusių Lietuvos istoriją. Vienų dėmesys buvo sutelktas į politikos reikalus, kitų – į mokslo, kultūros, meno dalykus, dar kitų – į ūkininkystę, verslą, amatą ar maklerių vingrybes. Negali tų veiksmų nei išmesti, nei sumenkinti, nei užmiršti, nes jie sudaro nuostabų ir nepakartojamą mūsų valstybės gyvavimo žemėlapij, ryškų tautos gyvasties žurnalą, kurio puslapiai išmarginti neįtikėtino turinio ir prasmių faktais. Čia tepajudinau vos vieną gijelę to didžiulio audinio, tos primargintos drobės, o kiek dar liko neįmintų, nepaaiškintų, neatskleistų, pranykusių, bet gal dar atrandamų...